

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Szijártó Livia:

**Alkalmazott pszichológiai módszerek a szélsőséges csoportok és a
terrorizmus elleni harcban**

Doktori (PhD) értekezés (Tézisfüzet)

Témavezető:
Prof. Dr. Bolgár Judit
egyetemi tanár

.....

Budapest, 2019.

Tudományos probléma megfogalmazása

A disszertációban a szélsőséges csoportok és személyek, illetve terrorszervezetek internetes tevékenységének pszichológiai szempontú tartalomelemzését végeztem el. Kutatásomban abból indultam ki, hogy az európai térségben a nemzetközi terrorizmus és a szélsőséges eszmék terjedése, továbbá ezen csoportok internetes magatartása kiemelt biztonsági kockázatot jelent. A témaválasztást aktuálisnak tartom, hiszen korunkban olyan kihívásokkal kell szembenézni, melyek már a hagyományos eszközökkel nem kezelhetők.

Magyarország terrorfenyegetettség szempontjából jelenleg a biztonságos államok közé tartozik, azonban a hazánkban működő gyűlöletcsoportok, a magányos elkövetők esetleges veszélyt jelenthetnek a társadalom egészére nézve. A szélsőséges csoportok a társadalom egy rétegében szimpátiát válthatnak ki, ezzel megerősítve tevékenységüket.¹ Ezek a szervezetek gazdasági és társadalmi válság idején megerősödhetnek, illetve további tagokat toborozhatnak. Emellett a nemzetközi terrorizmus okozta fenyegetést sem lehet figyelmen kívül hagyni, mivel a merényletek vagy egyéb erőszakos cselekmények megszervezését befolyásolja a pillanatnyi helyzet és lehetőség függvénye is, így bármikor előfordulhatnak támadások.²

Az állam nemzetbiztonsági szolgálatainak feladata a demokratikus és a törvény által biztosított eszközökkel a szélsőséges tevékenység erőszakossá válásának megfékezése.³ Magyarországon a Nemzeti Biztonsági Stratégia foglalja magában azokat a biztonsági kockázatokat, fenyegetéseket, melyekre a nemzetbiztonsági és terrorelhárítási szervezeteknek reagálnia kell.⁴ A testületek más-más feladatstruktúrával rendelkeznek, azonban közös elem az elhárító és felderítő képességek maximalizálása, a folyamatos értékelő munka a nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kérdésekben és a megelőző intézkedések hatékonysága.⁵

A szektorban dolgozó szakemberek munkájukban több tudományág eredményeit felhasználva felderítik a radikális csoportok motivációját, működési mechanizmusát és folyamatosan monitorozzák tevékenységüket. A lélektani ismeretek lehetőséget adnak olyan alternatív adatszerző és –értékelő módszerek használatára, melyek hasznos segítséget

¹ Szternák GY. (2012): Szélsőséges cselekmények veszélyei, Tanulmányok „A BIZTONSÁG RENDÉSZETTUDOMÁNYI DIMENZIÓI – VÁLTOZÁSOK ÉS HATÁSOK” című tudományos konferenciáról, 2012.

² Bolgár J., Szternák GY. (2003): A terrorizmus társadalmi és személyiség-lélektani háttere, Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, 2003. november 18.

³ Szternák, 2012.

⁴ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

⁵ ld. Dobák I. (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014.

nyújtanak a nemzetbiztonsági szervezetek számára. Értekezésemben bemutatom, hogy milyen adekvát megoldásokat kínálhat a pszichológusi munka a szélsőséges eszmékhez köthető nemzetbiztonsági feladatokban. A dolgozatban kiemelem a radikális csoportok webes jelenlétének veszélyét, illetve bemutatom, hogy milyen eszközökkel lehet elemezni az internetes tartalmakat.

Az általam választott módszer a tartalomelemzés, mely eszköz több társadalomtudományi kutatásban is fellelhető, segítségével olyan nagy mennyiségű adathalmazt lehet vizsgálni, mely más eszközökkel nem lehetséges. Az eljárás ötvözi a kvantitatív és kvalitatív elemeket, lényege, hogy számszerűsíthetővé és így könnyen elemezhetővé teszi a szövegeket, vizuális vagy auditív tartalmakat. A nemzetbiztonság területén egyre több olyan tanulmányt lehet találni, mely az internetes tartalmakat, illetve a közösségi oldalakat vizsgálja. Egy NATO által szervezett 2017-es konferencia anyagában arról olvashatunk, hogy a terrorista szervek számára a közösségi oldalak, a kibertér és a pszichológia új lehetőségeket nyitottak az információmegosztásra és a terjeszkedésre is.⁶

Fontos kiemelni, hogy a klasszikus, szöveges tartalomelemzés mellett az internetes viselkedés, a közösségi oldalak tanulmányozása más eszközökkel is lehetséges. A nemzetközi releváns szakirodalmi anyagok szerint a felderítés során az alábbi, tartalomelemzéssel (témák, kulcsszavak vizsgálata, nyelvtani és jelentéstani elemzések, kommunikációs sajátosságok) összefüggő vizsgálatokat végzik a szakemberek:

- A trendelemzés segítségével a tartalmakban bekövetkező változásokat figyelik,
- a hálózatelemzés a kapcsolatokra, kötődésekre és az interakciók gyakoriságára fókuszál,
- az érzelmek vizsgálata a verbálisan és grafikusán megjelenített érzelmeket elemzi,
- a geoanalízis célja a történések helyének megtalálása,
- a viselkedéselemzés pedig kifejezetten az internetes magatartást és aktivitást detektálja.⁷

Kutatási célkitűzések és hipotézisek

Értekezésemben célul tűztem ki, hogy a szakirodalom és a saját kutatási eredményeim alapján meghatározzam azt a módszert, mely segítségével azonosítani lehet azokat a csoportra

⁶ Social Media in Operations – a Counter-Terrorism Perspective for NATO StratCom COE. COE-DAT, Ankara, Törökország, 2017. szeptember 27-28.

⁷ Nissen, T. E. (2015): The weaponization of social media. Characteristics of Contemporary Conflicts. Royal Danish Defence College, Koppenhága, 2015.

és személyiségre vonatkozó jellemzőket, melyek a szélsőségekkel összefügghetnek. A dolgozatban a releváns nemzetközi és hazai szakirodalom és a saját kutatásom alapján célozom bemutatni, hogy a pszichológusi munka hasznos segítséget nyújt a nemzetbiztonsági szférában dolgozók számára. A disszertáció fő célkitűzése, hogy alátámasztja a pszichológia, azon belül a tartalomelemzés létjogosultságát a felderítő és értékelő munkában. Az empirikus kutatás kvantitatív és kvalitatív módszerek felhasználásával mutatja be, hogy a mentálhigiénés és szervezetpszichológiai munka mellett az elemző szempontú pszichológiai munka is a védelmi szektor szerves részévé válhat.

A témában született hazai és nemzetközi kutatási eredmények segítségével határoztam meg azokat a tényezőket, melyek a szélsőséges tartalmak azonosítására szolgálhatnak, illetve kérdésfelvetés szintjén megvizsgáltam egyéb változókat is.

1. A felhasznált nemzetközi és hazai szakirodalom alapján azt várom, hogy a tartalomelemzés egyes típusai alkalmasak a szélsőséges tartalmak azonosítására.

Úgy gondolom, hogy a tartalomelemzés segítségével azonosítani lehet azokat a pszichológiai sajátosságokat, melyek a vizsgált szélsőséges csoportokra jellemzőek. A szélsőséges csoportok felismerhetők a releváns pszichológiai fogalmak – mint a sztereotípiák, a diszkrimináció, illetve az agresszió – internetes szövegeikben történő azonosításával.

2. A LIWC nevű tartalomelemző szoftver alkalmas a muszlim terrorista csoportok írásos anyagainak elemzésére. A program segítségével ki lehet szűrni a látókörbe kerülő szélsőséges tartalmakat, ezáltal ezek folyamatos monitorozása lehetővé válik a hatóságok számára.

Azt várom, hogy az Iszlám Állam és az al-Kaida által üzemeltetett online magazinokban kimutatható lesz a többes számú névmások használata, a szociális folyamatokra és a valahova tartozásra irányuló szavak magas aránya. Emellett azt várom, hogy az érzelmi szavak aránya is magas lesz, illetve a teljesítménnyel, az erővel, a netszargonnal és a jövő idejű fókusszal összefüggő kifejezések száma.

3. A LIWC alkalmas a szélsőjobboldali csoportok retorikájának elemzésére is, illetve segítségével azonosítani lehet az extrémításra irányuló pszichológiai jellemzőket.

Ennek megfelelően azt várom, hogy magas lesz a többes számú névmások aránya, a szociális folyamatokra irányuló kifejezések száma, az erőre, teljesítményre és valahova tartozásra utaló szavak száma, illetve a negatív érzelmek megjelenése. A szélsőjobboldali csoportok szövegeire jellemző lesz az okozás, a bizonyosság és a megkülönböztetés.

4. A szélsőjobboldali szervezetek és az arab terrorista csoportok szélsőséges tartalmaiban kimutatható lesz a különbség a pszichológiai változók tekintetében az eltérő ideológia miatt.

5. Úgy gondolom, hogy Anders Breivik kiáltványában egyértelműen kimutathatók lesznek az extrémításra utaló pszichológiai elemek.

6. Az empirikus kutatásom során azt várom, hogy a kvalitatív tartalomelemzés is alkalmas lesz a szélsőséges csoport szövegeinek elemzésére.

A magyar szélsőjobboldali csoportok esetében kimutatható lesz az erős csoportkohézió, a külső csoporttal kapcsolatos ellenségesség, illetve a hagyománytisztelet. Azt várom, hogy a szélsőséges csoportok retorikájában – annak jellegétől, tartalmától függetlenül – megjelenik az agresszió, illetve az azzal összefüggésbe hozható kifejezések száma markáns lesz.

7. Előzetesen azt gondolom, hogy a kvantitatív és a kvalitatív tartalomelemzés eltérő esetekben alkalmazható, mert míg az előbbi objektív, mennyiségi jellemzők meghatározására alkalmas, addig az utóbbi szubjektív, részletes bemutatásra szolgál.

A dolgozat felépítése

A disszertáció két nagyobb részből áll: az első szakaszban bemutatom a hazai és nemzetközi szakirodalmi kutatásokat és eredményeket, míg a második részben empirikus vizsgálat keretében ismertetem a tartalomelemzés módszerét.

A dolgozat elkészítésének első fázisában áttanulmányoztam a releváns hazai és nemzetközi szakirodalmi forrásokat, és felkutattam azokat a dokumentumokat, melyek a nemzetbiztonsági szektorhoz köthető pszichológusi munkát mutatják be. A különböző szervezetek, intézmények nyilvánosan elérhető adatbázisaiban található releváns dokumentumok feldolgozása is a dolgozat részét képezi. Külön fejezetekben mutatom be a

szélsőséges csoportok és személyek pszichológiai, szocioökonómiai, politikai helyzetét és a radikalizálódáshoz köthető védelmi és nemzetbiztonsági feladatokat. Az értekezésben önálló fejezet foglalkozik a védelmi szektorban végzett pszichológusi munka és a pszichológiai szempontú tartalomelemzés lehetőségeivel. Bemutatom a tartalomelemzés történeti háttérét és módszertanát, továbbá annak használhatóságát a rendvédelmi és nemzetbiztonsági szférában.

A dolgozat második felében saját kutatási eredményeimet ismertetem, az általam elvégzett vizsgálatok az alábbiak szerint épültek fel:

- Elsőként a pszichológiai szempontú tartalomelemzés szoftveres és kvantitatív módszerét mutatom be angol nyelvű, szélsőséges eszméket hirdető/tartalmazó honlapokon.
- A szoftveres tartalomelemző program segítségével bemutatom, hogy milyen jellemzők alapján azonosíthatók a potenciális magányos elkövetők.
- A manuális tartalomelemző technika segítségével felvázolom a jelenleg hazánkban működő szélsőséges szervezetek, azok internetes tevékenységének jellemzőit. A kutatás e szakaszában arra is kísérletet teszek, hogy a nemzetközi vizsgálatok és a saját eredményeim alapján meghatározzam, hogy vannak-e sajátos jellegzetességek a hazai szélsőséges csoportok esetében.
- Az empirikus kutatás alapján következtetek a manuális és szoftveres tartalomelemzés különbségeire, és meghatározom a két eljárás előnyeit és hátrányait. Arra keresem a választ, hogy a tartalomelemzés különböző típusai milyen hatékonysággal használhatók a felderítés és az elemzés-értékelés során.
- A disszertáció eredményei alapján javaslatot teszek egy általános, hazai eszközrendszer kidolgozására, mely segítségével hatékonyabbá válna a hazánkban működő vagy a hazánkra veszélyt jelentő szervezetek felderítése és működésük folyamatos monitorozása.

Kutatási módszer

A disszertáció részét képezi az önálló empirikus kutatás, mely két fő részből áll. Első lépésben kvantitatív tartalomelemzést végeztem szoftveres programmal angol nyelvű szélsőséges honlapokon, mellyel az volt a célom, hogy bemutassam a módszer használhatóságát a felderítő munkában. A kutatás második szakaszában pedig kvalitatív tartalomelemzés segítségével azonosítottam azokat a változókat, melyek alapját képezhetik egy magyar nyelvű, objektív és kvantitatív módszer kidolgozásának.

A kvantitatív tartalomelemzés nagy szövegtörzsek elemzésére is alkalmas, azonban csak az előre meghatározott modulok megjelenésének azonosítását teszi lehetővé. A kvalitatív módszer ezzel szemben időigényes, így csak rövidebb szövegeken használható, azonban részletesebb elemzést lehet vele végezni. A kvantitatív tartalomelemzés során a Pennebaker és munkatársai alapján kidolgozott LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count) programot, a kvalitatív módszernél pedig Mayring és munkatársai által kidolgozott manuális eljárást használok. Az értekezés végén a két módszer eredményei alapján összegzem a kutatási tapasztalatokat.

1. fejezet rövid bemutatása

A disszertáció első fejezetében azt elemeztem, hogy a szélsőséges ideológiák milyen politikai és társadalmi közegben manifesztálódnak, és a radikális személyek, csoportok milyen pszichológiai és motivációs háttérrel rendelkeznek. A fejezet első részében tisztáztam a csoport definícióját és lélektani jellegzetességeit. A valahova tartozás szükséglete elősegíti a csoporttal való azonosulást, a közös társas megértés motívuma miatt az egyéni értékrendet a közös csoportos normák fogják meghatározni, míg a csoportok megléte hozzájárul az egyéni kontroll szükségletéhez is. A csoporttagság abban az esetben válik kiemelt fontosságúvá az egyén életében, amikor egy külső ágens fenyegetővé válik a csoport egészére nézve. A fenyegetés miatt átélt belső frusztráció megerősíti a kohéziót, továbbá szélsőséges esetben fogékonytá teszi a csoportot a radikális ideológiák elfogadására.

A fentiekből kiindulva a szélsőséges csoportok meglétének előfeltétele a közös ellenségkép. Az előítéletek, a sztereotípiák és a diszkrimináció olyan pszichológiai fogalmak, melyek ismerete feltétlenül szükséges ahhoz, hogy megértsük a szélsőséges csoportok működését. Az egyén külső csoportra adott érzelmi és viselkedési válasza ellenségessé válik, amennyiben veszélyesnek ítéli meg annak tagjait.

A fejezetben részletesen bemutatom azokat a társadalmi folyamatokat, melyek kedveznek a szélsőséges csoportok létrejöttének. A társadalmi mozgalmak kialakulását bemutató modellek állítása szerint a radikális ideológiák térnyerésének egyik fő oka valamilyen orvosolatlan sérelem tartós fennállása, továbbá a gyenge vezetésű, széteső államokban hamarabb válnak erőszakossá ezek a csoportok. A szélsőséges szervezetek eredményesen tudják megszólítani a társadalom peremterületén élő, elégedetlen rétegeket. A bevándorlók közül számos fiatal csatlakozik radikális ideológiát valló, vallási fundamentalista

csoportokhoz, míg a többségi társadalomból többen szimpatizálnak olyan szélsőjobboldali mozgalmakkal, melyek elutasítják az iszlám migrációt és a multikulturalizmust.⁸

A témában készült hazai és nemzetközi tanulmányok és a TE-SAT jelentések alapján ma Európában az iszlamista fundamentalista és a szélsőjobboldali eszmék terjedése jelenti a legnagyobb biztonsági kockázatot, ezek mellett a szélsőbaloldali csoportok tettek szert komolyabb támogatói bázisra. A terrorizmus kapcsán ma főleg az Iszlám Állam közel-keleti inváziója és az Európában végrehajtott támadásai kerültek a figyelem középpontjába, mely támadások elhárítására kevés eszköz áll a rendelkezésünkre. A 21. századi terrorszervezetek az internet segítségével globális expanzióra képesek, így a világ bármely pontján mozgósíthatják híveiket.⁹

A szélsőséges csoportok mellett fontosnak tartottam külön megemlíteni a magányos elkövetők csoportját is, akik gyakran valamilyen radikális eszme nevében, többnyire egyedül követhetnek el terrortámadásokat. Ezek a személyek egyáltalán nem vagy csak lazán kötődnek a működő terrorszervezetekhez, és gyakran nem kerülnek a hatóságok látókörébe a tervezett merénylet végrehajtása előtt. Az elmúlt években több potenciális magányos merényletről is kiderült, hogy a támadás kitervelése közben különböző, szélsőséges gondolatokat tartalmazó kiáltványokat, felhívásokat tett közzé az interneten (ld. Anders Breivik, Somogyi Ábel).

2. fejezet rövid bemutatása

A második fejezetben a hírszerzést és felderítést jártam körül. Magyarországon a Nemzeti Biztonsági Stratégia határozza meg azokat a területeket, melyekkel a hírszerző szervezeteknek foglalkoznia kell. A tömegpusztító fegyverek elterjedése, a szervezett bűnözés vagy éppen az ipari katasztrófák jelentette biztonsági kockázat mellett a nemzetközi terrorizmus, a radikális csoportok és az illegális migráció is fenyegetésként jelentkezik állami, regionális és globális szinten is. Az ezekkel kapcsolatos információgyűjtés és –elemzés a különböző szakterületek feladata, és hozzájárul a kormányzati – biztonsági környezettel kapcsolatos – döntések megalapozásához.

A 2. fejezet tárgyát képezi a hírszerző tevékenységek bemutatása, melyek során létrejönnek azok a nyers információk, melyeket az elemző-értékelő egységek a rendszerezés

⁸ Sziujártó Livia (2015): Az európai szélsőséges szervezeteket érintő hírszerző tevékenység - a radikális csoportok jellemzői térségünkben, Nemzetbiztonsági Szemle, III. évf. (2015), 2. szám

⁹ TE-SAT, Terrorism Situation and Trend Report, European Police Office, 2007-2014. A jelentések letölthetők innen: https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37

és feldolgozás során értelmezhetővé tesznek. A disszertáció fő kutatási területét képező szélsőséges csoportok és terrorszervezetek elleni hírszerző és elemző-értékelő munka alapvetően a terrorelhárítás feladata. Magyarországon a Terrorelhárítási Központ kezeli a hazánkat érintő terrorfenyegetettséget, azonban a nemzetbiztonsági szervezetek is foglalkoznak a terrorista szervezetekkel, a radikális csoportokkal és a szervezett bűnözéssel. Nemzetközi szinten a terrorelhárítás része a hírszerzés, a jogi és politikai lépésekkel kapcsolatos döntéshozatal és a katonai fellépés stratégiai megtervezése is.

A globális fenyegetést jelentő terrorizmus miatt több nemzetközi szervezet is kidolgozott terrorellenes stratégiát; ezek az egyezmények nagy hangsúlyt fektetnek a koordinációra, az információ-megosztásra, a megelőzésre és a gyors reagálásra. Az EU terrorellenes intézkedései közé tartozik az utas-nyilvántartás, a hatékony ellenpropaganda, a szélsőséges internetes tartalmak figyelése és a terrorista sejtek finanszírozásának megakadályozása. A magányos elkövetők, a külföldi harcosok beszivárgása és az online felületek terrorista célokra való felhasználása miatt az EU kiemelt figyelmet fordít az ezekre való reagálásra. Az Egyesült Államok terrorellenes stratégiájának korábban fontos eleme volt a széteső, gyenge államok megsegítése, ma inkább a belső védelmi megerősítésen van a hangsúly.

A terrorelhárító és nemzetbiztonsági szervek a 21. században kiemelt figyelmet fordítanak az internetes szélsőséges tartalmak felderítésére és monitorozására. A radikális mozgalmak toborzó tevékenysége, a terrorista sejtek internetes kapcsolattartása és a mindenkori telekommunikációs eszközök fejlődése mind hozzájárultak a terrorizmus okozta biztonsági fenyegetés növekedéséhez. A nemzetbiztonsági és a katonai szervek előre meghatározott stratégia mentén dolgozzák ki a radikális mozgalmak elleni tevékenységüket, és a 2. fejezetben megállapításai szerint ennek fontos eleme az internetes tartalmak felderítése és a szélsőséges elemek azonosítása is.

3. fejezet rövid bemutatása

A fejezet összességében a nemzetbiztonsági tartalomelemző munka módszertani alapjait mutatja be. Külön részt szentelek a profilozási eljárások bemutatásának, mivel a statisztikai alapon nyugvó, előzetes szempontrendszer alapján történő profilozás és a kriminológiai profilozás mellett a kifejezetten pszichológiai profilozás is egyre elterjedtebb módszer a hivatásos szerveknél.

A profilalkotó eljárások mellett a lélektan eredményei hozzájárulnak a hatóságok látókörébe kerülő tartalmak vizsgálatához is. A pszichológiai tartalomelemző eljárások lehetővé teszik a felderítő, elemző és információ-összekapcsoló folyamatok felgyorsítását, a releváns adatok felkutatását, így az internetről jövő fenyegetések és szélsőséges elemek azonosítását.

A tartalomelemzés alapvetően interdiszciplináris eljárás, mellyel meghatározott szövegek, képi anyagok és egyéb közlések vizsgálatára van lehetőség. A tartalomelemzés kvantitatív és kvalitatív elemeket is magában foglal, általában két nagyobb lépésből áll. Először a vizsgálni kívánt dokumentum kódolása zajlik, amikor a szavakat, szimbólumokat meghatározott kategóriákba soroljuk, majd a következő szakaszban ezek interpretációja történik. A tartalomelemzés így alkalmas a szövegben rejtett struktúrák azonosítására. Ma hazánkban főleg a narratív pszichológiai kutatásokban terjedt el a tartalomelemzés, a Pécsi Tudományegyetemen és az MTA Pszichológiai Intézetében folynak ilyen irányú kutatások.

A tartalomelemzésnek számos alfaja van, hiszen attól függően, hogy mi a vizsgálat tárgya (pl. interakció-elemzés, szépirodalmi szövegek elemzése, videók, képi anyagok vizsgálata, stb.) és a vizsgálat célja (pl. szerző pszichológiai jellemzése, kommunikációs trendek felvázolása, szerző azonosítása, stb.), más típusú elemzésre van szükség. A kvantitatív szoftveres technikák segítségével nagy szövegtörzsek elemzése történik, a módszer előre meghatározott kategóriákba rendezi a szavakat, kifejezéseket. A kvantitatív tartalomelemzéssel a szöveg objektív elemzésére van lehetőség, míg a kvalitatív tartalomelemzés szubjektív vizsgálatra alkalmas. Az utóbbi esetben a kategóriák nem előre meghatározottak, hanem az elemzés során azonosítja a kutató, így nagy hangsúly van az intuíción is. A módszer segítségével részletesebb képet kapunk a vizsgált tartalomról, mint kvantitatív eszközökkel.

Az internetes tartalmak elemzése ma már a rendvédelmi és nemzetbiztonsági szerveknél egyre elterjedtebb módszer, mivel az interneten (is) ténykedő szélsőséges csoportok pszichodinamikai jellemzőinek azonosítását segítő elő. Ezek a módszerek alkalmasak a tagok, a vezetők és a közöttük lévő interakciók vizsgálatára, továbbá a magányos személyek elemzésére is. A hatóságok emellett a különböző fenyegetések, bejelentő vonalak és radikális szövegek, videók vizsgálatára is használnak tartalomelemző technikákat. Az interneten keresztül érkező, nagy mennyiségű fenyegető üzenet érkezik a különböző hivatásos szervek részére is, melyek valódisága nem mindig egyértelmű. A lehetséges támadások megakadályozása érdekében szűrni és értékelni kell a keletkezett információt, ezzel elősegítve a mihamarabbi beavatkozást. A korszerű pszichológiai módszerek - főként az itt tárgyalt

tartalomelemzés - lehetőséget adnak a vizsgált tartalmakban megjelenő mögöttes struktúra azonosítására, a motiváció és a valós cselekvésbe átforduló kockázat kimutatására.

4. fejezet rövid bemutatása

Az értekezés 4. fejezetében empirikus kutatást végeztem, ahol a célom a tartalomelemzés használati lehetőségeinek bemutatása volt. Az elvégzett vizsgálat két nagyobb részből áll: az első felében a LIWC tartalomelemző szoftver segítségével bemutattam a kvantitatív tartalomelemzés használati lehetőségeit angol nyelvű szélsőséges fórumokon és online újságokon, míg a kutatás második felében kvalitatív, manuális tartalomelemző módszerrel megvizsgáltam a magyar szélsőjobboldali csoportok honlapjait.

A LIWC tartalomelemző szoftver a szövegben található, pszichológiailag releváns szavak számszerűsítését végzi. Miután a program automatikusan hozzárendeli a szavakat az adott kategóriába, meghatározza azok előfordulási gyakoriságát. A vizsgálati alanyok kiválasztása az első fejezet megállapításai és kényelmi mintavétel szerint zajlott. Az iszlám szélsőséges fundamentalizmust az Al-Kaida és az Iszlám Állam által kiadott online magazinokon (Inspire, Dabiq) vizsgáltam, míg a szélsőjobboldali radikalizálódást a legnagyobb amerikai szélsőjobboldali fórum, a Stormfront alapján. A magányos farkasok kapcsán Anders Breivik 1500 oldalas kiáltványát elemeztem ki, hogy megnézzem, milyen speciális pszichológiai és nyelvtani jellemzők azonosíthatók egy ilyen típusú szövegben. A szélsőséges tartalmak kontrollcsoportját olyan internetes tartalmak adták, melyek ideológiai hátterüket tekintve hasonlóak a célcsoportokéhoz.

A statisztikai számításokat az SPSS programban végeztem el, ahol egyrészt megnéztam, hogy a releváns változók milyen százalékban jelennek meg a szövegekben, másrészt korrelációs vizsgálatokat végeztem annak érdekében, hogy megnézzem, mely változók jelennek meg szignifikánsan a szélsőséges tartalmakban. Megvizsgáltam a különböző szövegek között (ld. szélsőséges muszlim és szélsőjobboldali) fellépő esetleges különbségeket is. Az eredményeim nagyrészt az előzetes elvárások szerint alakultak:

A Dabiq és az Inspire esetében az érzelmi tónus alacsony értéke jellemző, mely ellenségeskedésre utal, emellett az analitikus gondolkodás és a befolyásra utaló szavak magas száma objektivitást és nagy hatáskifejtést mutat. A befolyásoló erő, a magabiztosság és egyfajta „szakmai” tudás jellemzi ezeket a szövegeket. Az erős kontroll is kimutatható – főként – a Dabiq írásaiban, illetve a külső csoporttal szembeni előítéletesség (T/3-as igealak). A szociális folyamatokra utaló szavak magas száma belső csoportkohézióval függ össze,

illetve a maszkulinitás és a netzsargon is gyakori kategória a két terrorszervezet kiadványaiban. A jövő idejű fókusz gyakori használata az Al-Kaida esetében optimizmusra utalhat. Az erővel kapcsolatos kifejezések mindkét újságban relatíve alacsony számban jelennek meg, mely ellentmond a hipotéziseknek. A vizsgálatomban megvizsgáltam, hogy a lapszámok esetében van-e különbség a kognitív komplexitás mértékben, mivel egyes kutatások szerint terrorcsoportok esetében a merényletek kitervelése összefügg annak csökkenésével. A Dabiq esetében a kognitív komplexitás a 11. lapszámnál a legalacsonyabb, az Iszlám Állam nem sokkal ezután (2015. szeptember 9.) követte el a legtöbb halálos áldozattal járó párizsi merényletét (2015. november 13.).

A Stormfront esetében az autentikusság skálán mutatható ki kiugró eredmény, mely szubjektivitásra, személyes hangvételre utal. A vizsgált tartalmakban több az informális jellegre utaló szavak száma, továbbá a szövegek nyelvtani komplexitása alacsony. A T/2-es alak magas száma itt is jelentheti a külső csoporttal szembeni negatív attitűdöt. A vizsgálat alapján szembetűnő az arab terrorista és a szélsőjobboldali csoportok retorikájában található különbség, mely többek között jellegbeli eltérésekre is visszavezethető.

Breivik 1500 oldalas kiáltványának elemzése alapján megállapítható, hogy a szöveg tartalmazza azokat az elemeket, melyek segítségével azonosítani lehet a szélsőségességet.

A kutatásom második felében kvalitatív, manuális módszerrel vizsgáltam a magyar szélsőjobboldali csoportok honlapjait. A vizsgálati minta kiválasztásánál az elsődleges szempont itt is a nyílt forrású adatok elérhetősége volt. Az összegző tartalomelemzés során a kutatási kérdés szempontjából releváns tartalmak alapján egységes, nyelvtanilag lerövidített parafrázisokat hoztam létre. Meghatároztam, hogy mely parafrázisok tartoznak egy tartalmi kategóriába, majd ezek alapján lényegében egy rövidített szöveget hoztam létre. A második lépésben az így kialakult szöveg elemzését végeztem el oly módon, hogy meghatároztam, hogy mely szélsőségességre utaló elemek jelennek meg nagy számban. Az eredmények alapvetően eléggé hasonlóak voltak a különböző csoportoknál. Összességében elmondható az általam vizsgált honlapokról, hogy jól szerkesztett, összetett oldalak, melyeken azonosíthatók a szélsőségességre utaló elemek (ld. képi világ, erőszakos tartalmak mutatása). A radikális nézetek egyértelmű megjelenése mellett kimutatható egyfajta militarista jelleg, továbbá markáns a magyarság felsőbbrendűségének megjelenése, a hagyománytisztelet és egy adott külső csoport jelentette fenyegetettség is. A szövegekben minden esetben megjelennek a külsőleg érkező sérelmek is, melyekre erős csoportkohézióval reagálnak a szervezetek. A szövegek egyébként alacsony iskolázottságra vallanak.

Összegzett következtetések

Az értekezés első szakaszában bemutattam azokat a szélsőséges és terrorista csoportokat, melyek napjainkban fenyegetést jelentenek a nyugati országokban, illetve azokat a nemzetbiztonsági feladatokat, amelyek az ellenük folyó harcban eredményesen használhatók. Megnéztem, mely pszichológiai változók alkalmasak a szélsőségesesség azonosítására, továbbá milyen jellemzőket kell figyelembe venni a radikális tartalmak szűrésénél. A különböző társadalmi mozgalmakat vizsgáló modellek szerint a radikalizálódás első lépcsőfoka az adott csoport sérelmeinek elburjánzása, mely abban az esetben válik veszélyessé, ha az adott társadalom és politikai vezetés nem tudja megfelelően kezelni azt. Ilyen értelemben az extrémizmust nem lehet külön vizsgálni az adott országban uralkodó társadalmi, politikai és gazdasági folyamatok nélkül. Ma Európában a muszlim bevándorlás, az integráció hiánya, az iszlám fundamentalizmus ugyanúgy, mind a bevándorlásellenesség komoly frusztrációt, és így egyes esetekben szélsőséges viselkedést is szül. A szélsőséges eszmék terjedése miatt előtérbe kerültek a magányos elkövetők is, akik általában valamilyen radikális ideológia hatására cselekszenek, illetve gyakran az interneten radikalizálódnak.

A különböző nemzeti és nemzetközi hivatásos szolgálatok nagy hangsúlyt fektetnek a radikális szervezetek és személyek felkutatására, továbbá tevékenységük monitorozására. A nemzetközi szervezetek és nagyhatalmak ma már beépítették a biztonsági stratégiájukba az aktív terrorellenes intézkedéseket, melyek reflektálnak a 21. századi biztonsági környezet megváltozására. Az Európai Unió 2014-es stratégiájában nagy hangsúly van a magányos elkövetőkön, az internetes toborzáson és radikalizálódáson, azon belül a közösségi média szerepén.

A terrorizmust érintő preventív lépések, továbbá a radikalizálódás feltárása és monitorozása ma már nem képzelhető el a lélektani tényezők ismerete nélkül. Az értekezés központi témáját adó tartalomelemzés segítségével pedig meg lehet határozni a szövegekben rejlő manifeszt tartalmakat, illetve azonosítani lehet a szerző profilját. A nemzetközi és hazai szakirodalom alapján elmondható, hogy a módszer alkalmas az internetes szövegek, egyéb tartalmak vizsgálatára, továbbá használható olyan helyzetekben is, amikor személyes – vizsgálatra alkalmas – kapcsolat nem áll fent. A nemzetbiztonsági szervezetek egyre nagyobb számban használnak tartalomelemző szoftvereket és módszereket az online radikális tartalmak felderítésére és vizsgálatára.

Dolgozatom második szakaszában empirikus kutatást végeztem a tartalomelemzés kvantitatív és kvalitatív módszereinek felhasználásával. A vizsgált csoportok, személyek

tevékenységéről összességében elmondható, hogy népszerűségük, illetve terjedésük nagyban köthető az internet fejlődéséhez is, mivel az online felületeken könnyen tudják közvetíteni nézeteiket. Az internet lehetőséget ad a kapcsolatteremtésre, a kommunikációra és az események, akciók megszervezésére is. Ezzel együtt a hatóságok számára is elérhetővé vált a radikális személyek felderítése, hiszen nincs szükség humán vagy technikai felderítő módszerekre az internetes tartalmak figyelése során. A nyílt forrású adatok látszólag könnyen elérhetők, azonban a nagy mennyiségű, kezelhetetlen információ feldolgozásához szükség van olyan eszközökre, melyek képesek a redukcióra, illetve a strukturálásra.

Az empirikus kutatásból kiderült, hogy mind az IS, mind az al-Kaida professzionális szinten úzi az internetes toborzó és kiképző tevékenységét. Az újságok jól szerkesztettek, magas nyelvtani komplexitással jellemezhetők, és eredményesen szólítják meg híveiket. Az objektív tájékoztatásra és terrorista módszerek bemutatására törekvő lapokban egyértelműen megjelenik a külső fenyegetettség, az előítéletesség (pl. T/3-as személyes névmások használata), a belső csoportidentitás erőssége (pl. szociális folyamatokra irányuló szavak), illetve a toborzó jelleget erősíti a netzsargon használata és a jövő idejű fókusz. A kutatásban megvizsgáltam azt is, hogy összefügghet-e a komplexitás csökkenése a szövegben a támadások megjelenésével, és azt állapítottam meg, hogy habár kimutatható ilyen irányú kapcsolat a Dabiq esetében, vélhetően a magazin jellegéből fakadóan nem alkalmas ilyen típusú elemzésre. Ebben az esetben érdemes lenne a rövidebb, aktuálisabb és így gyakoribb közösségi oldalakon, videófelveteleken megjelenő üzeneteket elemezni.

A Stormfront felhasználói – ellentétben az objektív és professzionálisnak mondható terrorista szerzőkkel – szubjektív módon kommunikálnak, bejegyzéseik személyes jellegűek és magas érzelmi tónussal rendelkeznek. A nyelvtani komplexitással szemben magas a kognitív folyamatokra irányuló szavak aránya, melynek oka feltételezésem szerint kettős: a nyelvtani egyszerűség összefügghet az alacsony iskolázottsággal, az informális véleménynyilvánítással, míg a kognitív folyamatok az ideológiai témákra utalnak. A szociális folyamatok itt kevésbé markánsak, melynek oka, hogy a felhasználók többsége nem aktív tagja egy szélsőséges csoportnak, mint a terrorszervezetek esetében, hanem inkább magányos radikálisnak tekinthető.

A kvantitatív tartalomelemzés harmadik egységét Anders Breivik kiáltványa adta, melyet azért választottam, mert az ő esetében biztossá vált a potenciális kockázat az általa elkövetett merénylet miatt. A kiáltvány ennek megfelelően tartalmazza az összes szélsőségességre utaló nyelvtani és pszichológiai elemet: az érzelmi tónus ellenségességre és szorongásra utal, magas a szorongást és dühöt kifejező szavak aránya, a halállal kapcsolatos

kifejezések száma, a T/3-as igealak és a kognitív folyamatok közül az okozás és a bizonyosság. Ezek zárt gondolkodásra, esetleg fanatizmusra vallanak, illetve agressziót (düh) és külső csoporttal szembeni attitűdöt (T/3) is kifejeznek. A szövegben egyértelműen megjelennek azok a modulok, melyek segítségével ki lehet szűrni a destruktív tartalmakat.

A kutatás alapján kijelenthető, hogy a szélsőséges és terrorista szervezetek, személyek retorikájában vannak olyan tulajdonságok, melyek alapján feltételezni lehet a radikális gondolkodást. Emellett a nyíltan megjelenő magazinok, fórumok esetében vélhetően a szerzők jobban odafigyelnek a megnyilvánulásaikra, és mivel velük egy véleményen lévőknek szóló üzenetekről van szó, kevésbé jelennek meg fenyegető és agresszív tartalmak. A kutatás fontos eredménye, hogy ezek a szervezetek, személyek támaszkodnak az internetre.

A vizsgálat második szakaszában azt vizsgáltam, hogy egy kvalitatív tartalomelemző módszer segítségével lehet-e részletes képet kapni a szöveg szerzőjéről. Az elemzéshez választott magyar nyelvű honlapokon a szervezetek propagandájukban reflektálnak az aktuális társadalmi problémákra, ezzel könnyen gyűjtenek szimpatizánsokat. Látható, hogy a tevékenységük főként a gazdasági válság következtében erősödött meg, azóta is a szélsőjobboldal elég markánsan jelen van a magyarországi politikai életben. Ezek a szervezetek alapvetően ideológiájukban és verbális megnyilvánulásaikban tekinthetők erőszakosnak, azonban a sajtóhírek szerint előfordul közbiztonságot fenyegető tevékenység, illetve erőszakos akció is (pl. katonai kiképzések, fegyvertartás, bőnyi rendőrgyilkosság).

Az itt végzett kutatás alátámasztja a magyar szélsőjobboldali csoportokról kialakított képet: a vizsgált szövegekben magas a belső csoportkohézióra, a hagyományőrzésre, a nacionalizmusra (magyarság felsőbbrendűsége) utaló szavak aránya, illetve a külső fenyegetettség megfogalmazása. Az utóbbi összefügghet a rasszizmussal, antiszemitizmussal, mivel ezek a nézetek egy adott fenyegetést jelentő külső csoporttal szembeni diszkriminációt takarnak. Az elemzett szövegek elsősorban a toborzást szolgálják, a csatlakozás pozitív jellemzőire koncentrálnak. A hagyományőrzésre utaló kifejezések, a tagsággal járó attraktív jellegzetességek (ld. szent eskü) mind a figyelemfelkeltést szolgálják. Ezek a mozgalmak valamilyen külső ágensben veszélyt látnak a magyar népre vonatkozóan, így az általuk hirdetett küzdelem legitim. A nyilvános retorikában azonban ez csak szélsőséges esetben erőszakos, alapvetően politikai és verbális szinten jelenik meg a harc szükségessége. Feltételezésem szerint az itt tárgyalt csoportok esetében nem nagy az agresszív támadások valószínűsége, azonban a szélsőséges eszme hatására egyes tagok, szimpatizánsok követhetnek el ilyen típusú akciókat.

Összességében a kvalitatív tartalomelemzés jó kiegészítője lehet egy kvantitatív szűrési módszernek, mivel rövidebb szövegek esetén jól használható a rejtett tartalmak feltárására. A LIWC program lehetőséget ad arra, hogy a nagy mennyiségű, internetes felületen elérhető információkat kezelhető adattá redukáljuk. A szoftver segítségével azonosítani lehetett több, pszichológiai jelentést hordozó modult, mely szélsőséges tartalmak esetében markánsan jelenik meg. Ezzel szemben a kvalitatív módszer időigényes, hiszen mondatonként veszi végig az adott szöveget. Az eredményeket minden esetben meghatározza a szubjektivitás, mely függ a vizsgálatot végző személy előzetes szaktudásától, az adott csoporttal kapcsolatos előfeltevéseitől.

Új tudományos eredmények

1. Igazoltam, hogy az általam használt tartalomelemző módszer alkalmas a szélsőséges csoportok és személyek internetes tevékenységének azonosítására.

2. Bizonyítottam a módszerrel, hogy a vizsgált dzsihádisták szervezetek objektív és magas szinten kidolgozott módszereket vetnek be az internetes kommunikációjukban, mellyel vélhetően hatékonyan tudják megszólítani a világon élő szimpatizánsaikat. Ezzel szemben a szélsőjobboldali tartalmakban inkább szubjektivitásra utaló eredmények születtek.

3. Bizonyítottam, hogy az Anders Breivik által írt kiáltványban a LIWC szoftver segítségével láthatóvá válnak azok a pszichológiai jellemzők, melyek egy magányos elkövetőt jellemezhetnek. A vizsgált szöveg nyelvtan és pszichológiai jellemzői egyértelműen utalnak az erőszakosságra, illetve a radikális gondolkodásra. A kapott eredmények támpontként szolgálhatnak a jövőben a potenciális magányos elkövetők internetes tartalmainak elemzése során.

4. Bizonyítottam a kvalitatív tartalomelemző módszer használhatóságát szélsőséges csoportok internetes kommunikációjánál. Az általam végzett vizsgálatban kimutattam a szövegekben rejlő manifeszt tartalmakat – melyek erős csoportkohézióra, közös ellenségképre és verbális agresszióra utalnak. Az itthoni szélsőjobboldali csoportokra jellemző nacionalizmus és hagyományörzés is markánsan jelenik meg az elemzett szövegekben.

Ajánlások a kutatási eredmények figyelembe vételével

A kutatási eredmények alapján helytállónak tartom azt a feltevésemet, miszerint a kvantitatív tartalomelemzés az előzetes szűrésben, a kvalitatív eljárások pedig a folyamatos monitorozásban alkalmazhatók. A vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a LIWC program segítségével azonosítani lehet a szélsőséges tartalmakat, így létre lehetne hozni egy olyan adatbázist, melybe azok az online felületek tartoznának, amelyek a nemzetbiztonsági szervek érdeklődési területébe kerülhetnek. A LIWC program jelenleg angol nyelvű szövegeken alkalmazható, így a jövőben szükség lenne magyar nyelvű modul fejlesztésére is. Ez több tudományterületről érkező szakembert és anyagi ráfordítást is igényel, mivel a szótárépítéshez nyelvészeti szaktudás, a szoftver fejlesztéséhez pedig informatikai szaktudás szükséges. A saját kutatási eredményeim abba az irányba mutatnak, hogy a LIWC saját, esetleg szélsőségességgel összefüggő moduljain kívül érdemes lenne kialakítani olyan szótárakat is, melyek kifejezetten a radikális gondolkodást tartalmazó szavakat fogják össze (ld. sztereotípiák, agresszió).

Kutatásom során igyekeztem olyan vizsgálati helyzetet teremteni, mely életszerűnek mondható a nemzetbiztonsági területen. Ahogy az előzőekben kifejtettem, egy empirikus vizsgálat esetében lehetőség van kvalitatív elemzés során másodkódoló alkalmazására, illetve pszichológusként többségében nyílt információk elemzésére van lehetőség, így a más forrásból jövő adatok értelemszerűen nem képezik az értekezés tárgyát. A kvantitatív kutatás során használt kontrollminta nemzetbiztonsági feladatok során nem biztos, hogy rendelkezésre áll, habár véleményem szerint érdemes lehet akár egy előzetes kutatással felmérni azokat a lehetséges mintákat, melyek minden esetben használhatóak a szélsőséges eszmék azonosítása során. Egy vagy több előre meghatározott kontrollminta segítségével gyorsan és automatikusan lehetne előszűréseket végezni, ezzel hozzájárulva a felderítő szervek munkájához.

A kutatási eredmények alapján javaslom megvizsgálni a muszlim terrorszervezetek egyéb megnyilvánulásait is, akár videók, akár rövid szöveges vagy képi üzenetek formájában. Ezeket a Site Group nevű nonprofit szervezet gyűjti össze, szóval érdemes lenne velük felvenni a kapcsolatot, és rendszeresen előfizetni az ott elérhető tartalmakra. A Stormfront és egyéb ilyen típusú fórumok esetében a következő lépés lenne a felhasználók teljes körének feltérképezése és szövegeik elemzése.

Megállapítható, hogy a kvantitatív tartalomelemzés a felderítésben játszik kiemelt szerepet, a kvalitatív módszer inkább az értékelő-elemző munka részét képezheti. Az

előzetesen kiszűrt és strukturált szélsőséges tartalmakon végzett manuális elemzés lehetőséget ad a potenciális veszélyforrások azonosítására, a kockázat mértékére és a folyamatos monitorozásra is. A két módszer együttes használata – a kutatási tapasztalataim szerint – segíti a nemzetbiztonsági szervek munkáját, a szakterületi feladatok kiegészítéseként.

Publikációs lista

SZIJÁRTÓ L. (2017): Magányos elkövetők az interneten – Az internetes tartalmak pszichológiai szempontú elemzése. *KNBSZ Szakmai Szemle XV. 4. 100-112. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2016): Szélsőséges csoportok internetes tevékenységének tartalomelemzése. *Hadtudomány és 21. század. Tanulmánykötet.*

SCHILD M., SZIJÁRTÓ L. (2016): Emotional and cognitive influence in extraordinary situations: Psychological study of responses with content analysis methods. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science 15(3) 249-261. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2016): Az internetes tartalmak elemzése alkalmazott pszichológiai módszerekkel. *Hadtudományi Szemle IX. 3. 199-207. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2016): A normaszegő magatartás megjelenése szegregált lakótelepeken. *Magyar Rendészet XVI. 4. 29-40. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2016): Prosocial attitudes of the juvenile delinquencies. *Magyar Rendészet XVI. 5. 67-78. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2015): Az internethasználat biztonsaéetikai kérdései: A virtuális lét rejtett veszélyforrásai *Nemzetbiztonsági Szemle IV. I. 45-57. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2015): Az európai szélsőséges szervezeteket érintő hírszerző tevékenység: A radikális csoportok jellemzői térségünkben. *Nemzetbiztonsági Szemle III. II. 4-20. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2014): A pszichológiai szempontú tartalomelemzés használatának lehetőségei a védelmi szférában. *Műszaki Katonai Közlöny XXIV. 1. 242-258. old.*

SZIJÁRTÓ L. (2014): Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *(T)error & Elhárítás 2014. 2. 2-20. old.*

Tudományos-szakmai önéletrajz

Szakmai tapasztalat

2018. 05. 01. - Nemzetbiztonsági elemző
Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
- 2012.09.01. – 2018.04.30. Pszichológus
Terrorelhárítási Központ
- 2012.03.01. – 2012.05.31. Kutatási asszisztens
UNICEF Magyar Bizottság, Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás
c. kutatás
- 2011.11.01. – 2012.05.31. Újságíró
Család, Gyermek, Ifjúság gyermekvédelmi folyóirat
- 2011.02.01 – 2011.05.15. Szakmai gyakorlat
Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Tököl
- 2010.09.01 – 2010.12.15. Szakmai gyakorlat
Vadaskert Gyermek és Ifjúság Pszichiátriai Kórház

Tanulmányok

- 2013.09.01. – 2016.08.31. Abszolutórium
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- 2009.09.01. – 2012.02.01. Pszichológia (MA)
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
- 2006.09.01. – 2009.06.30. Viselkedéselemző (Pszichológia BA)
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Tudományos tevékenység

- 2016.08. - Szélsőséges csoportok és személyek internetes
tevékenységének pszichológiai szempontú tartalomelemzése,
doktori értekezés
Témavezető: Dr. Bolgár Judit
- 2014.09. - Az operatív pszichológia alkalmazásának története az 1945
és 1990 között működő magyar állambiztonsági szervek
tevékenységében
Kutatásvezető: Dr. Bolgár Judit
- 2010.10.01. – 2011.11.30. Családban és intézetben nevelkedett fiatalkorú
bűnelkövetők – proszociális viselkedésük jellemzői
Témavezető: Dr. V. Komlósi Annamária, egyetemi docens